

RELIGIE ȘI DIPLOMAȚIE ÎN ȚĂRILE ROMÂNE (SEC. XVI)

Adela Herban

Între ortodoxie și romano-catolicism există o veche temă de dispută. Este problema contribuției pe care fiecare dintre cele două confesiuni a adus-o, în cursul existenței lor istorice, la apariția, dezvoltarea și expansiunea unor organisme istorice și spirituale, în speță a lumii apusene pe de o parte, cu istoria și cultura ei, pe de altă parte a lumii răsăritene, prin care se înțeleg popoarele adepte ale Bisericii ortodoxe.

„Când vrem să determinăm valoarea reală și amploarea unui mare fenomen, unei largi mișcări istorice, trebuie înainte de toate să ne informăm asupra lucrului ce l-a îndeplinit, sau, dacă vreți, a problemei ce a rezolvat-o.

În același fel în care un individ are dreptul să ceară a fi judecat nu după cutare virtute sau cutare defect, ci după rezultatele activității sale, la fel și marile organisme istorice, State sau Biserici, trebuie să fie judecate în primul rând și poate s-ar putea spune: exclusiv – după ceea ce au produs. Judecătorul lor este opera lor” – spunea Adolf Harnack¹.

Victoriile Semilunei de la Kossovo (1389) și Nicopole (1396), cucerirea Constantinopolului (1453), prăbușirea Imperiului grec de la Trebizonda (1461), anexarea Lesbosului (1462), masacrul de la Otranto (1480), ocuparea Egiptului (1517) și transformarea Budei în pašalâc (1541), instalarea dominației asupra zonei egeene prin luarea Ciprului (1571), sunt câteva din etapele care au instaurat în climatul politico-mental al Europei, ceea ce Jean Delumeau numea „la menace musulmane”².

O mare importanță pentru Europa de Apus în secolele XIII-XVI o are rezistența la turci a grecilor, sârbilor, ungarilor, valahilor, moldovenilor, rușilor. Grație sacrificării „balcaniilor” și slavilor de răsărit a putut să continue civilizația occidentală în Europa de Apus.³

Continuitatea bizantină în sud-estul și răsăritul Europei reprezintă marea, fundamentală realitate spirituală și istorică a epocii „moderne” răsăritene. Nicolae Iorga arată că raporturile strânse dintre o biserică, prin esența populară, cu adânci rădăcini în sufletul poporului, și lumea necăjită și asuprită, au dus la

1. Adolf Harnack, *L'essence du Christianisme*, p. 263.

2. Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Buc., 1993, p. 51.

3. Dan Zamfirescu, *Ortodoxie și romano-catolicism în specificul existenței lor istorice*, Buc., 1992, p. 11.

eliberarea de sub jugul turcesc și la întemeierea în sudul Dunării a statelor libere. „Prin această colaborare a popii și a agriculturii sau păstorului au fost posibile în secolul XIX restaurațiile naționale revoluționare”⁴ – arăta Nicolae Iorga. Călugării sunt un element important. Din rândul lor se va ridica și Visarion Sarai dar și legendarul Baba Novac. Biserica ortodoxă și slujitorii ei au pregătit de aproape cinci sute de ani clipa în care, spărgând crusta cuceririi otomane, statele creștine își vor relua locul în comunitatea națiunilor libere.

„Comunitatea ortodoxă” își are centrul, temelia materială și punctul de iradiere în Țările Române⁵.

Avem de-a face cu un adevărat proces de deplasare a centrului de greutate a lumii ortodoxe, de la Bizanț înspre părțile noastre. Lumea care se obișnuise să privească la Constantinopol și la Statul bizantin ca la un centru necontestat al puterii și măririi ortodoxe își întoarce acum privirile spre nordul Dunării, unde domniii români, cu solia sau cu neconținutele ajutoare materiale, cu protecția ce o acordă tuturor cărturarilor greci refugiați, cu sprijinul dat marilor ierarhi luptători ca Ciril Lukaris sau Dosoftei, patriarhul Ierusalimului, în lupta lor contra prozelitismelor străine reprezentau întruparea voinței de a trăi și de a învinge, a întregii ortodoxii.

Căderea Constantinopolului sub turci face din țările române – singurele dispunând în acel moment de mijloacele de a duce o asemenea politică și cele mai apropiate de lumea rămasă sub directa stăpânire turcească – adevăratul centru al ortodoxiei și istoria lor în această perioadă care ține până la începutul sec. al XVIII-lea când, după moartea lui Constantin Brâncoveanu se încheie, rostul lor trecând asupra împărăției pravoslavnice a țărilor, este centrul istoriei acestui Răsărit ortodox⁶.

Mihai Viteazul va apărea ca un fenomen, ca o expresie a unei mișcări generale, de revoltă împotriva Imperiului Otoman, țesută în întregul sud-est european la incitațiile Austriei, de către înalte personalități ierarhice și aristocratice ale lumii grecești.

Această lume, care se află în fruntea creștinătății balcanice, a făcut tot ceea ce i-a stat în putință, să-l ridice pe Mihai la tron, pentru ca, în fruntea energiei românești, el să pornească lupta de eliberare a creștinătății balcanice de sub jugul turcesc.

Toată lumea sud-dunăreană „era în fierbere, în frunte cu șefii ei bisericești”⁷. Luptele lui Mihai cu turcii se încadrează în această vastă mișcare creștină, el este un luptător pentru ortodoxia întregă. „Toți prelații și luptătorii, până și cei din colțurile îndepărtate din Albania și Tesalia se îndreptau cu nădejdea și apelul lor către dânsul,”⁸ – arată P.P. Panaitescu.

Vedem astfel apărând, de la început, în fenomenul Mihai Viteazul, într-un fascicol revelator, toate realitățile istoriei răsăritene, în primul rând, rolul pe care

4. Nicolae Iorga, *Istoria statelor balcanice*, Buc., 1935, p. 41

5. *Ibidem*, p. 47.

6. Dan Zamfirescu, *op. cit.*, p. 122.

7. P.P. Panaitescu, *Mihai Viteazu*, Buc., 1936, p. 58.

8. *Ibidem*.

îl are în această mișcare generală clerul din Peninsula Balcanică. „Aceste popoare – spune P.P. Panaitescu – nu aveau conducători politici, nobilimea bulgară și cea sârbească pieriseră, nobilimea grecească singură mai rămăsese în jurul patriarhiei din Constantinopol, ocupându-se mai ales cu negoțul. În lipsa conducătorilor politici, mișcarea avu în fruntea ei pe șefii bisericești, episcopi și mitropoliți. Aceștia ne apar ca adevărați conducători ai mișcării din Balcani, căci în lipsă de conducători politici, capii Bisericii se puseră în fruntea răscoalei, ei o pregătiseră și fură reprezentanții diplomației ai populației față de puterile creștine”⁹.

Diplomația Țării Românești va fi îndreptată și spre ortodoxia rusă. Semnalăm tratativele purtate în secret, la Moscova, în iulie 1597 între episcopul Luca și țarul Feodor Ivanovici. Sub pretextul obținerii de ajutoare destinate refacerii bisericilor și mănăstirilor distruse de tătari cu un an în urmă, episcopul aducea din partea Țarului, domnului român, o scrisoare care conținea promisiunea sprijinului politic și financiar. Asigurările primite din partea Rusiei i-au fost necesare lui Mihai Viteazul pentru orientarea politicii sale externe în anii care au urmat. În paranteză fie spus, Luca a rămas devotat lui Mihai Viteazul. Pentru acest ierarh de origine greacă, domnul Țării Românești era speranța unirii creștinilor împotriva dominației otomane. Luca nutrea și nădejdea eliberării neamului grecesc prin acțiunea comună a țărilor cu populație creștină¹⁰. El nu a uitat scopul adevărat al misiunii sale în Rusia și într-o scrisoare a sa, adresată mai târziu curții țarului din Moscova, a amintit buna primire ce i se făcuse de către fostul țar „ospitalitatea Casei voastre am gustat-o și mai de mult, când am fost trimis de mai înainte răposatul domn Mihai Voevod”¹¹.

Dar domnii români stau de strajă lumii răsăritene și ortodoxe în două direcții: spre Dunăre și spre Apus, apărând acest cuib, această cetate în care s-au refugiat forțele de rezistență ale Bisericii răsăritene.

Căci corelatul luptelor cu spada îl constituie lupta pe alte căi pentru această ortodoxie, luptă și ea dusă deopotrivă în două direcții: spre Balcani, prin ajutoare de bani și cărți menite a ține aprinsă candela credinței și nădejzii în această lume asuprită și spre Occident, unde se pune stavilă ofensivei Reformei și Contrareformei, ambele lucrând pe întrecute spre a anexa ortodoxia.

Din această perspectivă ne-am propus să privim momentele de înaltă tensiune ale istoriei noastre spre a înțelege rosturile istorice, culturale și ortodoxe din timpurile lui Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Mihai Viteazul.

Începutul celui de-al doilea deceniu al veacului al XVI-lea aduce mari schimbări pe plan internațional cu implicații asupra soartei țărilor române. În Imperiul Otoman criza dinastică se sfârșește cu urcarea pe tron a lui Selim I (1512-1520). Noul sultan reia programul expansiunii otomane. Această nouă amenințare determină în Apus pe papa Leon al X-lea (1513-1521) să acorde o

9. *Ibidem*, p. 48.

10. Gheorghe Cunt, *Episcopul Luca al Buzăului, sol diplomatic al lui Mihai Viteazul*, în *Apulum*, XIII, Alba-Iulia, 1975, p. 713.

11. *Ibidem*.

atenție sporită închegării unei coaliții ofensive antiotomane. Conciliul de la Lateran din primăvara anului 1514 era menit să dezbată această problemă. Din partea Poloniei participă la acest Conciliu Jan Laski, Arhiepiscopul de Gnezo. Ca și Philippus Callimachus cu ani în urmă, prelatul polon expune un amplu plan de măsuri concrete în vederea stăvilirii amenințării ofensivei otomane; el nu uită nici celălalt scop al Conciliului: unirea celor două biserici, pentru care face de asemenea propuneri constructive. În expunerea sa, Jan Laski introduce un discurs amplu referitor la realitățile românești. Arhiepiscopul de Gnezo atribuie înșiși românilor afirmarea romanității lor. Spre deosebire de Callimachus, Jan Laski nu mai susține atât de categoric pretențiile exclusive ale Poloniei asupra Moldovei; domnii români sunt prezentați ca fiind în fapt independenți, căci prestează omagiul „când regelui Ungariei, când regelui Poloniei, când turcului”¹².

Finalitatea politică a discursului lui Jan Laski este evidentă. Ea se reflectă cu claritate și în pasajul despre români: „acești Coloni romani sunt capabili de a ridica o însemnată armată împotriva turcilor; în același timp, ei nu trebuie lăsați sub influența cneazului moscovit, de care-i apropie credința comună, dar îi separă originea complet diferită; toate acestea, dar mai ales originea lor, justifică „grația Sfântului Scaun”¹³.

Dar domnia lui Selim I nu a concretizat temerile Occidentului. El a consolidat frontierele afro-asiatice (Egiptul, Persia, Siria) ale vastului Imperiu Otoman, pregătind expansiunea europeană a urmașului său.

Sfârșitul celui de-al patrulea și începutul celui de-al cincilea deceniu al veacului al XVI-lea au marcat căderea țărilor române sub dominație străină. În cursul celei de a două jumătăți a veacului al XVI-lea acestea au constituit obiectul competiției și rivalității marilor puteri vecine, fără ca ele să fie însă smulse de sub dominația Porții. Încercările de eliberare s-au datorat unor inițiative române, ele vor eșua succesiv până ce la sfârșitul veacului acțiunea lui Mihai Viteazul va realiza pentru scurt timp o primă unire a acestor trei formațiuni statale, destinate în chip firesc să alcătuiască o singură putere politică¹⁴.

Odată cu preluarea pontificatului de către Grigore al XIII (1572-1585), Curia papală trece la organizarea ofensivei catolicismului în țările în care până la acest papă, Curia neglijase oarecum să aplice hotărârile Conciliului de la Trident, menite să dea un puternic impuls luptei împotriva erezilor. Este vorba în special de Europa de nord, de est și sud-est. Desigur că atenția principală era îndreptată spre Scandinavia protestantă, spre Polonia și Transilvania puternic „infestată” de Reformă; dar papalitatea îmbina aceste eforturi cu politica de catolicizare a lumii ortodoxe, concretizându-și eforturile asupra unor cercuri rusești și asupra celor două țări române ortodoxe¹⁵.

Veacul al XVI-lea este cel care va îmbogăți ideea romanității românilor cu două creații originale. În primul rând, el a politizat această idee. Izvorâtă mai întâi

12. Adolf Armbruster, *op. cit.* p. 85.

13. *Ibidem*.

14. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, I, Buc., 1983, p. 145

15. Nicolae Iorga, *Documente geografice*, I. Buc., 1900, p. 14.

din problematica ridicată în fața Europei de pericolul otoman, politizarea ideii romanității românilor se generalizează într-un timp destul de scurt. Romanitatea românilor devine un element component al unei anumite ideologii politice a vremii, fie că e vorba de cea a papalității fie de cea a unor potențați laici; toți își susțin pretențiile politico-spirituale și prin romanitatea românilor; cei care se considerau moștenitorii politici ai Romei (papa sau împăratul) pun accent pe apartenența antică a Daciei la Imperiul roman, pretențiile lor în țările române fiind înfățișate ca un fel de recuceriri; cei care nu pot invoca acest argument fac apel la romanitatea românilor știind prea bine că la afirmarea ei românii erau deosebit de receptivi; argumentul propagandistic urmărea să câștige adeziunea românilor¹⁶.

Pierderile materiale și de influență suferite de papalitate de pe urma mișcării protestante și calvine și zădărnicia tuturor încercărilor de a readuce la catolicism ținuturile contestate a constrâns biserica romano-catolică să reia ofensiva în răsărit. În această acțiune Papa s-a folosit de organizația de fier a iezuiților care își ascundeau fanatismul sub o foarte abilă acțiune diplomatică și cultural-educativă.

Inițiativa papală se desfășoară tocmai în momentul când împăratul, a cărui autoritate fusese știrbită prin Reformă în Germania, avea interes să-și recâștige prestigiul în Imperiu. O acțiune antiotomană „pro universa republica Christiana” era de natură să-i îngăduie să-și întindă stăpânirea și asupra Ungariei turcești și chiar asupra Peninsulei Balcanice, prin izgonirea turcilor din Europa. Pentru atingerea acestui dublu țel, Rudolf al II-lea s-a hotărât să intensifice lupta împotriva Semilunei cu care Imperiul se găsea virtual în conflict încă de pe vremea lui Soliman cel Mare.

Succesul acestei cruciade atârna însă de participarea țărilor române ce constituiau, prin așezarea lor și prin potențialul lor economic și militar, o importantă bază strategică¹⁷.

Papa Clement al VIII-lea pornise din nou războiul sfânt, și în fruntea lui, potrivit cu tradiția, era dator să puie pe Împărat, căruia-i dădea bani și trupe în același timp când îi împrumuta, cu puterea sa de urmaș a lui Grigore al VII-lea și al lui Urban al II-lea, o autoritate pe care altfel n-ar fi avut-o. Împăratul Rudolf încerca să reînvie „Sfântul imperiu roman de nație germană” al lui Carol cel Mare. Acest imperiu, bătea, pe vremea lui Mihai la porțile Orientului creștin căutând alianțe și urmărind planuri de coaliție durabilă și de supremație¹⁸.

Comentând situația creată, Nicolae Iorga arată că: „Mihai prin actul său din 1598, prin situația internațională pe care înaintea Europei o acceptă în 1599-1601, nu făcea altceva decât, pe de o parte, să puie la dispoziția cruciadei occidentale, pornită pe distrugerea Imperiului Otoman, pe refacerea libertății creștine în Orient, puterile sale și ale întregii sale rase, unite sub comanda sa,

16. Adolf Armbruster, *op. cit.*, p. 126.

17. *Călători străini despre țările române*, Buc., 1971, p. VII-VIII

18. *Ibidem*, p. IX.

cum odinioară, tot pentru opere de cruciade eliberatoare, forțele românești fuseseră unite, din Ardeal, de Ioan Corvinul de Hunyadi și, din Moldova, de Ștefan cel Mare, și să reia în același timp, în singura formă posibilă când Franța, Anglia nu pătrundeau mai deloc în aceste părți ca mari factori de influență și Italia, îmbucătită, uitase tradițiile glorioase ale republicanilor Veneției și Genovei, ale Neapolei angevive, legătura cu Occidentul de unde venea nu numai originea neamului său, dar și tradiția lui politică, așa cum se păstra de o mie de ani în stratele populare¹⁹.

În scrisoarea către starostele Cămenitei, Jean Potocki, Mihai Viteazul arăta: „Ceea ce am făcut toate le-am făcut pentru credința creștinească, văzând eu ce se întâmplă în fiecare zi cu bieții creștini. M-am apucat să ridic această mare greutate cu această țară săracă a noastră, ca să fac din ea un scut al întregii lumi creștine²⁰”.

Inițiatorul noii Ligi antiotomane, papa Clement al VIII-lea, își începe realizarea proiectului trimițând numeroși emisari în țările care urmau să participe la „Liga Sfântă”. La 10 noiembrie 1593, papa semnează instrucțiunile pentru Alex Komulovic (1548-1608); misionar croat, bun cunoscător al Europei sud-estice. Cu două zile înainte, la 18 noiembrie, papa semnase mai multe breve către domnii români, principele transilvan, regele polon, căpitanul cazacilor. Conținutul lor este identic, se arată necesitatea luptei antiotomane, adresantul fiind invitat să se alăture ligii. Textul adresat domnului Țării Românești conține însă și un element care lipsește în celelalte breve: „De te autem au divimus, quod animo magno es, et de populo tuo accepimus, quod a Latinis atque Italis prognati estis quo magis credendum est, vos exitare debet, quod Christianos vos esse et salutiferae Crucis Vescillum vos sequi profiteamini²¹”. Scopul acestei afirmații este cât se poate de clar: Clement al VIII-lea aflând că românii sunt de obârșie latino-italiană le aduce aminte imperativul care decurge din această origine: descendenții trebuie să se arate la înălțimea strămoșilor, la a căror glorie trebuie să râvnească; să se alăture, așadar, creștinilor apuseni (catolicilor deci) în lupta împotriva turcilor. În instrucțiunile date solului tainic (Komulovic) papa indică: „să li se amintească (atât muntenilor cât și moldovenilor) de faptul că ei sunt o colonie de italieni” și deci nu pot lupta cu turcii împotriva „Ligii Sfante”, vărsând astfel „sângele propriilor lor rude.”²²

Ne întâlnim, așadar, din nou cu un caz tipic în care papalitatea, pentru a obține aderarea românilor la un plan inițiat de ea, invocă, în negocierile cu ei, și romanitatea lor. Dacă în cazul lui Aron vodă, Roma era sigură de participarea Moldovei la „Liga Sfântă”, nu același lucru se putea spune despre Țara Românească. Mihai își începe domnia ca om devotat, chipurile Porții. Tocmai pentru a-l smulge din presupusa fidelitate otomană, papa îi amintește domnitorului muntean datoria care decurge din originea sa și a poporului său²³.

19. Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, Buc., 1968, p. 116.

20. *Ibidem*, p. 118.

21. Adolf Armbruster, *op. cit.*, p. 130.

22. *Ibidem*, p. 131.

23. *Ibidem*, p. 142.

În scrisoarea datată 3 iulie 1597 adresată de Mihai Viteazul Papei Clement al VIII-lea se spune:

„Preasfinte și preafericit părinte!

Știu sigur că Sanctitatea Voastră cunoaște preabine cu câtă râvnă și cu câtă ardoare am pus mâna pe arme contra vrăjmașului comun, în folosul creștinătății, și cum sunt gata să-mi dau viața pentru creștinătate; dar cum sunt lipsit de oaste și de bani, care sunt nervul războiului, socotesc că trebuie să tulbur încă o dată, cu această scrisoare a mea, pe Sanctitatea Voastră, ca pe un părinte al tuturor, rugând-o prea plecat să binevoiască a mă ajuta și a mă înconjura cu marea sa bunătate pe mine cel aflat în atât de mari nevoi și întâiul dintre toți lăsat în voia furiei preacrudului vrăjmaș, căci făgăduiesc (să dau) prin înseși faptele (mele) un asemenea răspuns bunătății și îndurării Sanctității voastre, încât nu vă veți căi niciodată că m-ați ocrotit și m-ați protegit ca pe un fiu al vostru.

Vine deci vremea să punem mâna pe arme, iar eu, cu toată puținătatea oștirilor mele și pustietatea acestei sărmane țări, mă pregătesc să fac în folosul creștinătății ceea ce îmi va arăta împrejurarea.¹²⁴

Relația Papă-Mihai Viteazul se extindea și în domeniul ritului; pentru susținerea acestei idei stă mărturie scrisoarea din 27 ianuarie 1600 semnată de Clement al VIII-lea: „Iubite fiu, nobil bărbat, mântuire și binecuvântare apostolească. Îi va înmâna Domniei tale această scrisoare, ce îți arată (cât te) iubim, venerabilul frate Bernardimus, episcop de Argeș, care a venit la Roma zilele acestea ca să viziteze lăcașurile sfinte ale mai-marilor apostoli, Petru și Paul; acum însă, cu binecuvântarea noastră, se întornează la biserică sa ca să-și păstorească întru Hristos oile religiei sale, încredințată (lui) de acest Sfânt Scaun Apostolic – în care Sfântul Duh a voit ca noi, nevrednicul, să cârmuiesc și să-și dirijuiască credincioșii care practică ritul latin; Așadar, ți-l încredințăm pentru ca el, cu ajutorul și bunăvoința ta, să-și împlinească, mai bine și mai cu folos, în țara ta îndatorirea slujbei sale de episcop, în temeiul harului său dumnezeiesc din care se trage și toată fala noastră. Suntem convinși prin multe dovezi să credem că ai un suflet devotat nouă și sfintei biserici romane, capul, maica și dirijuitoarea tuturor bisericilor și nu ne îndoim că ești peste măsură de înclinat în a-ți câștiga merite, mai cu seamă în fața episcopilor, dar dacă Domnia ta, la vederea acestei recomandări a noastre, îl va primi cu atât mai bucuros pe acest episcop și îl va ajuta cu atâta mai bucuros pe acest episcop și îl va ajuta cu atât mai stăruitor, aceasta ne va fi foarte pe plac...¹²⁵

S-a acreditat ideea că între Mihai și marea majoritate a românilor ardeleni n-a existat altă relație decât avântul cu care această populație a salutat eliberarea, profitând de situație ea s-ar fi aruncat asupra castelelor și domeniilor nobiliare. Dar acest fapt a fost contrazis de măsurile luate de voievod pe linia instituției prin care toți românii erau uniți – Biserica. Încă din perioada când era doar aliatul lui

24. *Mihai Viteazul în conștiința europeană. Mărturii*, vol. 5, Buc., 1990. p. 143-144.

25. *Ibidem*, p. 232.

Sigismund Batory, Mihai obținuse dreptul de a ridica la Alba-Iulia o biserică de piatră, care a durat până la începutul secolului al XVIII-lea. Trebuie menționată existența deja a unei biserici în zona mărginașe a Bălgradului ca și a celor două episcopii din nord-estul țării, la Vad, pe vechiul pământ, cedat ca feudă, domnului Moldovei, și în ținutul muntos de de-asupra Ardealului, în Maramureș, la Muncaciu. Acestea din urmă subordonate Bălgradului. O situație tradițională de fapt, se transforma în una de drept prin tratatul încheiat la 1595 între Mihai Viteazul și Sigismund Bathory. Acesta admitea ca toate bisericile românești de sub stăpânirea sa transilvană să fie sub jurisdicția și dispunerea Arhiepiscopului de Târgoviște, potrivit cu dispozițiile din dreptul ecleziastic și orânduiala bisericească a Țării Românești. Ierarhii bisericii transilvane continuă să rămână în raportul acesta până la sfârșitul secolului al XVII-lea²⁶.

În loc de concluzie, ne permitem a cita din conferința susținută de Nicolae Iorga, intitulată „Dezvoltarea politicii externe a poporului românesc”: „noi nu putem spune că politica noastră a fost o politică spre Apus sau spre Răsărit, o politică spre Miază-zi sau spre Miază-noapte, ci trebuie să zicem că a fost în același timp o politică în toate direcțiile”²⁷. Poziția noastră geografică ne-a impus-o. Și tot această poziție a favorizat un fenomen pe care acceptarea credinței ortodoxe nu l-a împiedicat de fel: întâlnirea rodnică între Apus și Răsărit.²⁸

26. Silviu Dragomir, *Mormântul lui Mihai Viteazul și vechea Catedrală de la Alba Iulia*, Buc., 1939, p. 8-9.

28. *Ibidem*, p. 21.

29. Nicolae Iorga, *Dezvoltarea politicii externe a poporului român*, Buc., 1920, p. 20.

LA RELIGION ET LA DIPLOMATIE DANS LES PAYS ROUMAINS (LE XVI-ÈME SIÈCLE)

Résumé

Il y a une vieille thèse de dispute entre le culte orthodoxe et le culte roumain-catholique. La cause c'est le problème de la contribution que chaque culte a apporté, pendant son existence historique, à la parrution, au développement et à l'expansion des organismes historiques et spirituels, notamment, le monde occidental avec son histoire et sa culture et le monde de l'est de l'Europe, qui appartient à l'église orthodoxe.

Une grande importance pour l'Europe de l'ouest, pendant les XIII-XVI-ème siècles présente la résistance des Grecs, des Serbes, des Hongrois, des Valaques, des Moldaves, contre les turcs. Grâce au sacrifice des „Balcans" et des „Slaves" de l'Est a été possible le développement de la civilisation de l'Europe occidentale.

L'église orthodoxe et ses croyances ont préparé une période de presque cinq cents ans le passage de la croûte ottomane, et à la suite les États chrétiens ont repris leur places dans la communauté des nations libres. Mihai Viteazul paraîtra comme un phénomène, comme une expression d'un mouvement général de révolte contre l'Empire Ottoman. Ce mouvement de révolte a entouré tout l'Europe de sud-est.

Les pertes matérielles et d'influence souffertes par la papauté, par le fait du mouvement protestant et calvin et l'anéantissement des toutes les essais de ramener au catholicisme les pays contestataires contraindre l'église romain-catholique de reprendre l'offensive vers l'Est de l'Europe.

L'initiative papale se déroula justement dans le moment quand l'empereur dont l'autorité fut ébranlée par la Réforme en Allemagne, avait l'intérêt de regagner le prestige dans l'Empire. Une action antiottomane „pro universa republica Christiana" était de nature à permettre d'étendre son pouvoir sur l'Hongrie occupée par les turcs et aussi sur la Péninsule Balkanique, en expulsant les turcs de l'Europe.

Pour atteindre ce double but, Rudolf le II-ème s'est décidé d'intensifier la lutte contre le Croissant turc avec lequel l'empire se trouva virtuellement en conflit depuis l'époque de Soliman le Grand.

Le XVI-ème siècle est celui qui va enrichir l'idée de la romanité des roumains avec deux créations originales. Premièrement, il a politisé cette idée. Résultat premièrement de la problématique soulevée devant l'Europe par le péril ottoman, la politisation de l'idée de la romanité des roumains se généralisa à bref délai. La romanité des roumains est devenue un élément composant d'une certaine idéologie politique du moment soit qu'il s'agit de la papauté soit qu'il s'agit des potentats laïques; tous ceux-ci soutiennent les prétentions politiques-spirituelles aussi par la romanité des roumains. Ceux qui se considéraient les successeurs de la politique de Rome (Le Pape de l'Église catholique ou l'empereur) mettent l'accent sur l'appartenance antique de la Dacie au l'empire romain, leur prétentions dans les pays roumains étant présentées comme une sorte de reconquêtes; Ceux qui ne peuvent pas invoquer cet argument s'en appellent à la romanité des roumains en connaissant très bien qu'à cette affirmation les roumains étaient très réceptifs; l'argument de propagande poursuivra le but de gagner l'adhésion des roumains.

La politique des pays roumains dans le XVI-ème siècle, mais pas seulement dans ce siècle, a été imposée par notre position géographique, position qui a favorisé un phénomène que l'acceptation de la croyance orthodoxe ne l'a empêché: Le rencontre fructueux entre l'Ouest et l'Est de l'Europe.